

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY TA'LIM FAN VA INNOVASIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

“TASDIQLAYMAN”

**Chirchiq davlat pedagogika
universiteti
rektori G.I. Muxamedov**

2024 yil

**13.00.02 – TA'LIM VA TARBIYA NAZARIYASI VA METODIKASI
(SOHALAR BO'YICHA) IXTISOSLIGI BO'YICHA OLY TA'LIMDAN
KEYINGI TA'LIM INSTITUTIGA KIRISH UCHUN IXTISOSLIK
FANIDAN DASTUR**

ChIRChIQ-2024

**Ta'lim - tarbiya nazariyasi va metodikasi bo'yicha oliy ta'limdan keyingi
ta'lim insitutiga kirish uchun fan
DASTURI**

Pedagogikani o'rganish zarurligi. Pedagogikaning predmeti, maqsadi va vazifalari

Inson bilimlarining ko'pqirraligi va turlari. Insoniyat jamiyati tarixida bilishning taraqqiy etishi. Bilimlar - umumiy ta'lim mazmunining asosiy tarkibiy qismi sifatida.

Olam va dunyoqarash. Dunyoqarashning tarkibiy qismlari, shakllari va turlari va ijtimoiy-tarixiy tiplari. Dunyoning turlicha manzaralari.

Inson hayotiy faoliyatida bilim va diniy e'tiqodning o'zaro munosabati. Turli falsafiy konsepsiyalarda bilim va diniy e'tiqod o'rtasidagi o'zaro munosabatlar muammosi.

Ob'ektiv va sub'ektiv borliqni ilmiy bilish. Bilimlarning empirik va nazariy darajalari.

Ijtimoiy-gumanitar bilimlarning manbalari va ular bilan ishlash usullari. Ijtimoiy-gumanitar fanlarning o'ziga xos xususiyatlari. Ijtimoiy bilishning xususiyatlari. Insonni o'rganishda tabiiy-ilmiy va gumanitar yondashuvlarning o'zaro munosabati muammolari.

Pedagogik layoqat – mutaxassisni shaxsiy va kasbiy yuksaltirish sharti ekanligi. Pedagogika (ma'rifat) - kasbiy etuklikka etaklash omili sifatida. Insonning kasbiy kamoloti muammolariga akmeologik yondashuv. Mutaxassisning pedagogik fazilatlari.

Pedagogika fanining asosiy kategoriya(tushuncha)lari tarbiya, ta'lim (o'qitish, o'qish), ma'lumot, bilim, ko'nikma va malakalar, rivojlanish. Pedagogika fanining tuzilishi. Pedagogika fanining tarmoqlari. Pedagogikaning falsafa, sosiologiya, psixologiya, fiziologiya, medisina va boshqa insonshunoslik fanlari bilan aloqasi.

Ma'rifiy qadriyatlar va maqsadlar

Inson hayotining mohiyati va ma'rifiy qadriyatlar. Insoniylik mohiyati. Jamiyatning tayanch qadriyatlari va ma'rifiy (ta'limiy, tarbiyaviy va madaniy) qadriyatlar haqidagi tasavvurlar. O'zbek pedagogikasida ma'rifiy qadriyatlar.

Ma'rifat – shaxs va jamiyat taraqqiyotining umumiy shakli. Ma'rifat va madaniyatning o'zaro bog'liqligi. Ma'rifiy tizim va uning asosiy tarkibiy qismlari (ta'lim, tarbiya, shaxs kamoloti). Zamonaviy ma'rifatning rivojlanish yo'nalishlari.

Ma'rifat – ta'lim, tarbiya va shaxs kamolotining birligi sifatida. Ta'lim, tarbiya va shaxs kamoloti jarayonlarining o'zaro munosabati.

“Ma'rifat” tushunchasining manbalari. Ma'rifat (ta'lim, tarbiya, shaxs kamoloti) jarayon va natija sifatida.

Ma'rifiy fikrlar taraqqiyoti va ularning tarixiyligi

Ma'rifiy (pedagogik) fikrlar va ularning tarixiyligi haqida tushuncha. Jahon ma'rifiy fikrlarining tarixiy-pedagogik tahlili (Qadimgi Yunoniston, Rim, G'arbiy Evropa, Ya. A. Komenskiy, I. G. Pestalossi, K. D. Ushinskiy).

O'zbekiston hududida eng qadimgi davrdan XIV asrgacha ma'rifiy fikrlar taraqqiyoti (xalq og'zaki ijodi, qadimgi yozma yodgorliklar, zardushtiylik, islom dini, hadis ilmi, Sharq uyg'onish davri va ma'rifiy qarashlari: Muhammad Muso al-Xorazmiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino, Yusuf xos Hojib).

XIV-XVI asrlarda maktab va ma'rifiy fikrlar taraqqiyoti (Amir Temur, Muhammad Tarag'ay Ulug'bek, Zahiriddin Muhammad Bobur, Abdurahmon Jomiy, Alisher Navoiy).

XVII-XX asr boshlarida maktab va ma'rifiy fikrlar taraqqiyoti (Buxoro, Xiva, Qo'qon xonliklaridagi ma'rifiy fikrlar va muassasalar, Turkistonda rus-tuzem maktablari va jadidchilik harakati: Maxmudxo'ja Behbudiy, Munavvar Qori Abdurashidxon o'g'li, Saidaxmad Siddiqiy, Abduqodir Shakuriy, Abdulla Avloniy, Abdurauf Fitrat).

O'zbekistonda 1917-1990 yillarda (ikkinchi jahon urushiga bo'lgan va urushdan keyingi davrda) maorif va ma'rifiy fikrlar taraqqiyoti.

Rivojlangan xorijiy mamlakatlarda ta'lim-tarbiya (AQSh, Yaponiya, Janubiy Koreya, Fransiya, Germaniya).

Zamonaviy ta'lim-tarbiya va uning mohiyati

Pedagogikaning ob'ekti, predmeti va tuzilishi. Pedagogikaning asosiy kategoriyalari va tushunchalari. Pedagogikaning metodlari. Pedagogikaning tarmoqlari. Pedagogikaning boshqa fanlar bilan o'zaro aloqadorligi.

Pedagogik tizimlarning (texnologiyalarning) ilmiy-metodologik asoslari. Pedagogik tizimlar tushunchasi, uning manbalari va asosiy tarkibiy qismlari. Turli xil pedagogik tizim va texnologiyalarning falsafiy asoslanishi. Pedagogik texnologiyalarning turlari va ularni tasniflash asoslari. Shaxsga yo'naltirilgan asosiy texnologiyalar va ularning tavsifi.

Asosiy ta'limiy konsepsiyalar va yondashuvlar. Ta'lim nazariyalari va ularning turlari. Aqliy hatti-harakatlar va tushunchalarni bosqichma-bosqich shakllantirish nazariyasi. Muammoli ta'lim nazariyasi. Rivojlantiruvchi ta'lim nazariyasi. Dasturlashtirilgan ta'lim nazariyasi. Matnga asoslangan ta'lim nazariyasi. Bilishning bixevioristik nazariyasi. O'zlashtirishning geshtalt nazariyasi. Ta'limning suggestopedik konsepsiyasi. Neyrolingvistik dasturlash asosidagi ta'lim nazariyasi.

Falsafiy antropologiya pedagogik tadqiqotlarning metodologik asosi sifatida. Falsafiy antropologiyaning mohiyati va uning ma'rifat uchun ahamiyati. Pedagogik antropologiya va uning asosiy qoidalari.

Pedagogik texnologiyalar

"Pedagogik texnologiya", "metodika", "metodlar", "shakllar" va "vositalar" tushunchalari. Pedagogik texnologiyalarning mezonlari.

Pedagogik texnologiyalarning tuzilishi. "Pedagogik texnologiya"ning mohiyati va unga qo'yilgan talablar. Metodika va texnologiya. Ta'lim metodlari va

ularning tasnifi. Ta'lim usullari va vositalari. Ta'lim shakllari. Pedagogik muloqotning asosiy shakllari. Ta'lim tizimlari.

Pedagogik texnologiyalarni turlarga ajratish muammolari. Pedagogik texnologiya tushunchasi. Zamonaviy texnologik modellar bilan shartlangan ta'lim tuzilishining metodologik prinsiplari.

Muammoli va muloqotli texnologiyalar. Muammoli ta'lim texnologiyalarining mohiyati. Muammoli ta'limning psixologik-pedagogik maqsadlari va ularni muvaffaqiyatli amalga oshirish shart-sharoitlari. Muammoli ta'limning asosiy shakllari. Muloqotli ta'lim texnologiyalarining mohiyati.

Modellashtirish va o'yinli texnologiyalar. Texnik va texnologik vaziyatlarni tahlil qilish va modellashtirish. O'yinli texnologiyalarning mohiyati. Pedagogik texnologiyalarda qo'llaniladigan o'yinlarning turli-tumanligi.

Pedagogik mahorat asoslari

Pedagogik mahorat haqida tushuncha, uning o'qituvchi faoliyatida tutgan o'rni va ahamiyati. Pedagogik fikr tarixi va maktab amaliyotida o'qituvchi mahorati masalalari. O'qituvchilarning atamasi, uning shaxsi hamda faoliyati haqida tushuncha. O'qituvchilik kasbining ijtimoiy-tarixiy rivoji va mazkur kasbning jamiyatda tutgan o'rni. O'qituvchi faoliyati, uning o'ziga xos xususiyatlari va ijtimoiy ahamiyati. O'zbekiston Respublikasining —Ta'lim to'g'risidagi qonuni hamda asosida o'qituvchi faoliyati mazmuniga qo'yiladigan talablar. O'qituvchining umumiy madaniy saviyasi va qobiliyati.

O'qituvchilik faoliyatining tizimi, kasbiy mahorati haqida tushuncha. Pedagogik mahoratning tarkibiy qismlari va ularning mohiyati. O'qituvchi faoliyatining asosiy yo'nalishlari. Pedagogik bilimlar. Pedagogik zakovat. Pedagogik qobiliyat. Pedagogik texnika. Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashga qo'yiladigan talablar.

Pedagogik muloqot

Muloqot - pedagogik hamkorlik vositasi sifatida. Muloqotning mohiyati va tuzilishi. Muloqot vositalari va turlari.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limda o'qituvchilar va ta'lim oluvchilar o'rtasidagi muloqotning o'ziga xos tabiati. Pedagogik o'zaro munosabatlar mohiyati.

Pedagogik muloqot uslubi va uning tuzilishi. Pedagogik muloqot uslublarining tasnifi va xususiyatlari.

Pedagogik nizolar, ularni bartaraf etish usullari. Pedagogik jarayondagi nizolarning mohiyati va ularning kechish davrlari. Pedagogik jarayondagi nizolarning turlari va ularni bartaraf etish yo'llari

Zamonaviy o'qituvchi shaxsiga qo'yilgan talablar. Pedagogik faoliyat funksiyalari va ularga muvofiq pedagog shaxsiga qo'yilgan talablar. Pedagogik mahoratning mohiyati va tuzilishi. Pedagog fazilatlarining ijtimoiy va kasbiy shartlanganligi. Pedagogik faoliyatdagi ijodiyot va innovasiya.

O'quv-tarbiyaviy vaziyatlarni loyihalashtirish asoslari

Tarbiyaning mazmuni va asosiy yo'nalishlari. O'quv-tarbiyaviy vaziyat tushunchasi. O'quv-tarbiyaviy vaziyatlarning turlari va ularni tashkil qilish shakllari. O'quv-tarbiyaviy vaziyatlarning vujudga kelish va namoyon bo'lish shakllari. Muvaffaqiyat vaziyatlarini modellashtirish. O'quv-tarbiyaviy vaziyatlar tahlilining mazmuni.

Oila pedagogik o'zaro munosabatlar hamda shaxs tarbiyasi va kamolotining sub'ekti sifatida. Oila - shaxs tarbiyasi va kamolotining ijtimoiy-madaniy muhiti. Oilaviy hayot sohasi tarbiya muhiti sifatida. Oiladagi tarbiyaviy vazifalar.

O'z-o'zini tarbiyalash va o'z-o'zini kamol toptirishning psixologik-pedagogik asoslari. Pedagogikada o'z-o'zini tarbiyalash va o'z-o'zini kamol toptirish muammolari. O'quvchilarning o'z-o'zini tarbiyalashiga imkon beradigan omillar. O'z-o'zini tarbiyalash metodlari.

O'quv faoliyatni tashkil qilish shakllari

Ta'lim mazmuni (didaktika) haqida tushuncha. Ta'lim jarayoni: o'qitish va o'qish. Ma'rifiy jarayonlar sub'ektlarining muloqot shakli sifatida ta'lim jarayonining mohiyati. Ta'lim shakllari, ularning xususiyatlari, belgilari va funksiyalari. O'qish ko'nikmasi.

Matnlar bilan ishlash asoslari. Matnning tuzilishi va uning tahlili. Ta'lim oluvchilar yozma ishlarining turlari. O'quvchilar faolligiga aqliy yuklamalarning ta'siri. Kompyuterdan foydalanib, aqliy mehnatni tashkil etish xususiyatlari.

Pedagogik nazorat va ta'lim sifatini baholash

Ta'lim sifati tushunchasi. Sifat tushunchasining turlicha talqini. Ta'lim sifatini turlicha tushunish. Ta'lim sifati ma'rifiy (ta'limiy, tarbiyaviy) faoliyatni baholash va nazorat qilish muammosi sifatida.

Ta'lim mazmunini o'zlashtirish va ma'rifiy (ta'limiy, tarbiyaviy) jarayonlar natijalarini baholashni pedagogik nazorat qilish xususiyatlari. O'quvchilar bilimni nazorat qilish ta'lim sifatini baholashning asosiy unsuri sifatida. Pedagogik nazorat va o'quvchilar o'zlashtirishini baholash xususiyatlari.

O'quv bahosi va belgidagi farqlar. Baho, belgi va ball o'rtasidagi farqlar. Baholash, uning funksiyalari va turlari. Noxolis pedagogik baholash sabablari.

Ta'lim sifatini nazorat qilishning mazmuni, shakllari, metodlari va turlari (joriy, oraliq, yakuniy). O'zlashtirishni nazorat qilish prinsiplari. O'zlashtirishni tekshirish bosqichlari. Pedagogik jarayonda bilimlarni nazorat qilish funksiyalari va shakllari. O'quvchilar bilimni nazorat qilish metodlari.

Nazorat tadbirlarini o'tkazish muammolari va uning psixologik-pedagogik xususiyatlari. Taqdirlash va jazolash rag'batlantirish metodi sifatida. Pedagogik baholash rag'batlantirish omili sifatida. Pedagogik baholash samaradorligi.

O'quvchilar o'zlashtirishi va bilim sifatini baholashning reyting tizimi. Bilimlarni baholashdagi reyting tizimining xususiyatlari. Bilimlarni baholashdagi reyting tizimining asosiy prinsiplari.

Pedagogik testlar. Bilimlarni test usulida baholashning afzalliklari va kamchiliklari. Test sinovlarini o'tkazish bilimlarni nazorat qilish shakllaridan biri sifatida. Bilimlarni test usulida nazorat qilish turlari.

Ma'rifiy tizimlarni boshqarish

Ma'rifiy tizimlarini boshqarish haqida tushuncha. O'zbekiston Respublikasining ta'lim tizimi. Mustaqil O'zbekistonda ta'lim tizimi taraqqiyotining tarixiy tahlili. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonunida ta'lim tizimini boshqarish masalalari. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ta'lim sohasidagi vakolatlari. Ta'limni boshqarish bo'yicha maxsus vakolat berilgan davlat organlarining huquq doirasi. Mahalliy davlat hokimiyati organlarining ta'lim sohasidagi vakolatlari. Ta'lim muassasalarini boshqarish masalalari. Ta'lim turlari bo'yicha ta'lim muassasalarini boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari. Ta'lim muassasalari attestatsiyasi va akkreditatsiyasi. O'zbekistonda ta'lim taraqqiyoti muammolari va istiqbollari.

13.00.02 – Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha) bo'yicha oliy ta'limdan keyingi ta'lim institutiga kirish imtihoni savollari

1. Bilimlar - ta'lim mazmunining asosiy tarkibiy qismi.
2. Dunyoqarash va uning mohiyati.
3. Bilim va diniy e'tiqodning o'zaro munosabati.
4. Pedagogik layoqat.
5. Akmeologiya va uning mohiyati.
6. Mutaxassisning pedagogik fazilatlari.
7. Qadriyatlar va ma'rifiy qadriyatlar.
8. O'zbek pedagogikasida ma'rifiy qadriyatlar.
9. Ma'rifat va uning mohiyati.
10. Ma'rifat va madaniyatning o'zaro bog'liqligi.
11. Jahonda ma'rifiy fikrlar taraqqiyotining tarixiy-pedagogik tahlili.
12. O'zbekiston hududida eng qadimgi davrdan XIV asrgacha ma'rifiy fikrlar taraqqiyoti.
13. XIV-XVI asrlarda maktab va ma'rifiy fikrlar taraqqiyoti.
14. XVII-XX asr boshlarida maktab va ma'rifiy fikrlar taraqqiyoti.
15. O'zbekistonda 1917-1990 yillarda maorif va ma'rifiy fikrlar taraqqiyoti.
16. Rivojlangan xorijiy mamlakatlarda ta'lim-tarbiya (ayrim mamlakatlar misolida).
17. Pedagogikaning asosiy kategoriyalari va tushunchalari.
18. Pedagogikaning metodlari.
19. Pedagogikaning tarmoqlari.
20. Pedagogikaning boshqa fanlar bilan o'zaro aloqadorligi.
21. Pedagogik tizimlar.
22. Shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalar va ularning tavsifi.
23. Ta'lim nazariyalari va ularning turlari.
24. Aqliy hatti-harakatlar va tushunchalarni bosqichma-bosqich shakllanti-rish nazariyasi.

25. Muammoli ta'lim nazariyasi.
26. Rivojlantiruvchi ta'lim nazariyasi.
27. Dasturlashtirilgan ta'lim nazariyasi.
28. Matnga asoslangan ta'lim nazariyasi.
29. Bilishning bixevioristik nazariyasi.
30. O'zlashtirishning geshtalt nazariyasi.
31. Ta'limning suggestopedik konsepsiyasi.
32. Neyrolingvistik dasturlash asosidagi ta'lim nazariyasi.
33. Pedagogik antropologiya va uning asosiy qoidalari.
34. Pedagogik texnologiyalar va ularning mohiyati.
35. Pedagogik texnologiyalarning tuzilishi.
36. Metodika va texnologiya.
37. Ta'lim metodlari va ularning tasnifi.
38. Ta'lim vositalari.
39. Ta'lim shakllari.
40. Muammoli ta'lim texnologiyalari.
41. Muloqotli ta'lim texnologiyalari.
42. Modellashtirish texnologiyalari.
43. O'yinli texnologiyalar.
44. Pedagogik muloqot.
45. Pedagogik nizolar, ularni bartaraf etish usullari.
46. Zamonaviy o'qituvchi shaxsiga qo'yilgan talablar.
47. Pedagogik faoliyat funksiyalari va pedagog shaxsiga qo'yilgan talablar.
48. Pedagogik mahoratning mohiyati va tuzilishi.
49. Pedagog fazilatlarining ijtimoiy va kasbiy shartlanganligi.
50. Pedagogik faoliyatdagi ijodiyot va innovasiya.
51. O'quv-tarbiyaviy vaziyat tushunchasi.
52. Oila-pedagogik o'zaro munosabatlar, shaxs tarbiyasi va kamolotining sub'ekti.
53. Oiladagi tarbiyaviy vazifalar.
54. O'z-o'zini tarbiyalash va o'z-o'zini kamol toptirish.
55. Ta'lim jarayoni: o'qitish va o'qish.
56. Matnlar bilan ishlash usullari.
57. Ta'lim sifati.
58. O'quvchilar bilimni nazorat qilish - ta'lim sifatini baholashning asosiy unsuri.
59. Pedagogik nazorat va o'quvchilar o'zlashtirishini baholash xususiyatlari.
60. Baholash, uning funksiyalari va turlari.
61. Ta'lim sifatini nazorat qilishning mazmuni, shakllari, metodlari va turlari.
62. O'zlashtirishni nazorat qilish prinsiplari va metodlari.
63. Mukofotlash va jazolash - rag'batlantirish metodi sifatida.
64. Test usuli, uning yutuqlari va kamchiliklari.
65. O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini boshqarish.
66. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonunida ta'lim tizimini boshqarish haqida.

67. Ta'lim tizimini boshqarish organlarining vakolatlari.
68. Ta'lim muassasasini boshqarish.
69. Ta'lim muassasalari attestatsiyasi va akkreditatsiyasi.
70. O'zbekistonda ta'limning rivojlanish istiqbollari.

Adabiyotlar

Darsliklar va o'quv qo'llanmalar:

1. Pedagogika (pedagogika nazariyasi va tarixi): O'qituvchilar tayyorlash va pedagogika fani ta'lim sohasi bakalavriat yo'nalishi uchun darslik // Prof.M.X.Toxtaxodjayevaning umumiy tahriri ostida; O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta-maxsus ta'lim vazirligi. – Toshkent: "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati" nashriyoti, 2010..
2. Pedagogika. O'quv qo'llanma // A.Munavvarovning umumiy tahriri ostida. – Toshkent, «O'qituvchi», 1996.
3. Ziyomammedov B. Ma'rifat asoslari. – Toshkent, «Chinor ENK», 1998.
4. Mavlonova R va boshq. Pedagogika. – Toshkent, «O'qituvchi», 2001.
5. Ismailova Z. Pedagogikadan amaliy mashg'ulotlar - Toshkent, «Fan», - 2001.
6. Obshaya pedagogika. Pod red. V.A.Slastenina. V 2 ch. – Moskva, «Vlados», 2003.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent: "O'zbekiston", 2017.
2. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent: "O'zbekiston", 2016.
3. O'zbek pedagogikasi antologiyasi. 1 jild // Tuzuvchi-mualliflar: K.Hoshimov, S.Ochil - T.: «O'qituvchi», 1995.; 2 jild // Tuzuvchi-mualliflar: S.Ochil, K.Hoshimov. – T.: «O'qituvchi», 1999.
4. J.Xasanboev, X.To'raikulov, M.Xaydarov, O.Xasanboeva, N.Usmonov. Pedagogika fanidan izohli lug'at. -T.: "Fan va texnologiya", 2009.

Elektron ta'lim resurslari:

1. www.ziynet.uz
2. www.tdpu.uz
3. www.pedagog.uz
4. www.psychology.uz
5. www.nutq.intal.uz
6. www.psychology.net.ru

Pedagogika fakulteti dekani

Pedagogika kafedrası mudiri

J.E.Usarov

I.D.Qodirov